

UVOD

Hrvatska kazališna scena: analize, uvidi i poticaji

U povodu 30. obljetnice djelovanja Gradskoga kazališta Požega u Požegi je od 12. do 14. ožujka 2025. godine održan znanstveno-stručni skup pod nazivom *Kazalište u Požegi i izazovi kazališne prakse u 21. stoljeću*. Skup je održan u prostorima Gradskoga muzeja Požega, a organizirali su ga Gradsko kazalište Požega i Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Požegi u suradnji s Odsjekom za povijest hrvatskoga kazališta Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti iz Zagreba. Na skupu je sudjelovalo šesnaest izlagača – stručnjaka, teatrologa, kazališnih kritičara i kazališnih praktičara iz Požege i drugih dijelova Hrvatske (Zagreb, Split, Dubrovnik, Osijek), a u sklopu skupa sudionici su imali priliku pogledati i novo premijerno uprizorenje *Svete Rožalije* Antuna Kanižlića u režiji Jasmina Novljakovića i izvedbi Gradskoga kazališta Požega.

Gradsko kazalište Požega utemeljeno je 1995. godine i u trideset godina postojanja nametnulo se kao važan i aktivan dionik hrvatskoga kazališnog života i na regionalnoj i na nacionalnoj razini. Imajući u vidu obilježavanje ove značajne i respektabilne obljetnice, ali istodobno poimajući Gradsko kazalište Požega i kao živoga protagonista aktualnih kazališnih zbivanja i suvremene hrvatske kazališne produkcije, skup je bio usmjeren na dvije središnje teme. Prvi dio skupa je, u skladu sa svečanom prigodom, bio posvećen dugogodišnjem i raznovrsnom kazališnom životu grada Požege i bavio se sagledavanjem, kontekstualiziranjem i rezimiranjem povijesti i rada Gradskoga kazališta Požega, ali i požeškoga kazališnog života od njegovih začetaka do danas. Drugi dio skupa, pod egidom izazova kazališne prakse u 21. stoljeću, bio je usmjeren na razmatranje aktualnih tema suvremenoga hrvatskog kazališnog života u koje je i samo požeško kazalište duboko uronjeno i kojemu je svakodnevno okrenuto, zanimajući se za raznovrsnu i kompleksnu problematiku brojnih umjetničkih i produkcijskih izazova s kojima se i požeško kazalište i izvedbene umjetnosti u Hrvatskoj uopće suočavaju u 21. stoljeću.

Uvodna izlaganja bila su posvećena kazališnome životu u Požegi i djelovanju Gradskoga kazališta Požega, a o tome su govorili oni koji ga dobro poznaju i „iznutra“, nekadašnja ravnateljica kazališta Maja Žebčević Matić, aktualna ravnateljica Valentina Neferović te novinar i djelatnik Gradskoga kazališta Požega Kazimir Balog. Pridružili su im se redatelj i profesor Robert Raponja, predstavnik Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku koja dugi niz godina plodno i uspješno surađuje s Gradskim kazalištem Požega kao nastavnom bazom, plesna kritičarka, istraživačica i pedagoginja na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku Maja Đurinović, koja je također na razne načine kreativno i pedagoški surađivala s Gradskim kazalištem

Požega, redatelj dviju premijernih požeških izvedbi *Svete Rožalije* Jasmin Novljaković te požeška znanstvenica i djelatnica u kulturi Vesna Vlašić. O mnogostrukim izazovima hrvatske kazališne prakse u 21. stoljeću govorili su Ana Lederer, Leon Žganec-Brajša, Petra Jelača, Višnja Kačić Rogošić, Martina Petranović, Lucija Ljubić, Zlatko Vidačković, Dubravka Crnojević Carić i Ivana Slunjski.

Na tragu skupa, tekstovi objavljeni u ovome broju *Radova Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Požegi* također su podijeljeni u dvije tematske cjeline: „Kazalište u Požegi“ i „Izazovi kazališne prakse u 21. stoljeću“. Prvu cjelinu otvara članak Kazimira Baloga koji donosi jezgrovit pregled triju stoljeća kazališnoga života u Požegi. Na njega se nadovezuje rad Vesne Vlašić okrenut raznim proplamsajima „požeških svjetala pozornice“, s posebnim naglaskom na kazalište u dnevničkim zapisima Franje Cirakija te na nekoliko zapaženih kazališnih gostovanja s početka 20. stoljeća, uzimajući ih kao „bogatu kazališnu popudbinu“ koja je položila temelje za osnutak prvoga profesionalnog kazališta u Požegi. Maja Žebčević Matić analizira prvo desetljeće djelovanja Gradskoga kazališta Požega kao kazališne ustanove, držeći ga ključnim ne samo za profiliranje kazališta već i za prepoznavanje njegove važnosti za kulturu i umjetnost grada Požege. U tome je razdoblju premijerno izvedena i predstava *Sveta Rožalija*, o čijem nastajanju i odjecima piše njezin redatelj Jasmin Novljaković. Maja Đurinović prisjeća se pak vlastita pedagoška i umjetničkoga rada u požeškome kazalištu, osobito u sklopu suradnje Kazališnog odsjeka Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku i Gradskoga kazališta Požega, koje je u prvom desetljeću novoga stoljeća postalo njegovom nastavnom bazom, a osvrće se i na udio pojedinih umjetnika u razvoju požeške profesionalne scene. Blok radova posvećen požeškome kazalištu zaključuje članak Valentine Neferović u kojemu aktualna ravnateljica rekapitulira umjetničke i produkcijske dosege Gradskoga kazališta Požega u posljednjih desetak godina, uključujući osvojene nagrade, pokrenute programske djelatnosti, gostovanja vlastitih produkcija, rast prihoda te druga važnija ostvarenja kazališta uoči njegove tridesete obljetnice.

Druga cjelina problemski apostrofira, sažima i razmatra neke od izazova hrvatskoga kazališta u 21. stoljeću. Razmatrajući zapise dvojice istaknutih glumaca druge polovice 20. stoljeća, Svena Laste i Pere Kvrgića, te njihove stavove o poziciji glumca u različitim okolnostima kazališne produkcije i poglede na kazališnu umjetnost i njezinu svrhu, Ana Lederer daje naslutiti i koja važna pitanja stoje pred aktualnom nacionalnom kazališnom praksom. Leon Žganec-Brajša iz legislativnoga očista propituje razdiobu hrvatskih kazališta na nacionalna i gradska, te se, u komparativnome pogledu sa srodnim sredinama kao što su Slovenija, Slovačka, Austrija i Italija, pita ne bi li uvođenje kategorije regionalnoga kazališta mogao biti koristan prilog kazališnoj praksi u Hrvatskoj. Petra Jelača ponudila je opsežan pregleda repertoara Dubrovačkih ljetnih igara u proteklih nekoliko desetljeća kako bi (pr)ocijenila današnje produkcijske i umjetničke kapacitete Igara za razvoj ambijentalnog kazališta

koje je snažno upisano u njihovu tradiciju i ishodišta. Višnja Kačić Rogošić analizirala je stvaralački proces dramaturga, dramatičara i redatelja Ivana Penovića i artikulirala neke njegove temeljne poetičke postulate i polazišta, a Martina Petranović usredotočila se na detektiranje, mapiranje i analizu sve raširenijega fenomena u suvremenom hrvatskom kazalištu, prakse hrvatskih dramskih pisaca da sami režiraju vlastite dramske tekstove. Lucija Ljubić usporedila je izvedbe drame Fabijana Šovagovića *Sokol ga nije volio* u 20. i 21. stoljeću, a Zlatko Vidačković i Iva Rosanda Žigo kritičku recepciju dramskih predstava Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu u časopisu *Vijenac* u posljednjih četvrt stoljeća.

Zaključno rečeno, radovi okupljeni ovim tematskim brojem nastoje sustavno povezati lokalnu kazališnu scenu u Požegi s aktualnim pitanjima hrvatske kazališne prakse. Prva cjelina pokazuje kontinuitet i postupan razvoj institucionalnoga kazališnog života u Požegi te potvrđuje važnost Gradskog kazališta Požega za kulturni identitet grada. Druga cjelina širi perspektivu na strukturne, umjetničke i produkcijske izazove suvremenoga kazališta, otvarajući pitanja organizacijskih modela, položaja umjetnika i novih stvaralačkih, poetičkih i produkcijskih tendencija. Obje cjeline zajednički nude vrijedan zbir analiza, uvida i poticaja za daljnje promišljanje razvoja hrvatske kazališne scene u 21. stoljeću.

Zagreb, veljača 2026.

Dr. sc. Martina Petranović, znanstvena savjetnica